

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Федорчук Наталія, кандидатка педагогічних наук, завідувачка кафедри
педагогіки, психології та фахових методик
КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського» (Україна)

Юрчак Ірина, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр»
КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського» (Україна)

Законом України «Про загальну середню освіту» затверджено право людини на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах «незалежно від раси, кольору шкіри, особливостей інтелектуального, соціального і фізичного розвитку, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, стану здоров'я, особливих освітніх потреб, місця проживання, складних життєвих умов, мовних або інших ознак» [1]. Тому заклади загальної середньої освіти в Україні «можуть створювати у своєму складі спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами» [1]. Відтак, тепер педагогічні працівники виконують свої професійні функції в інклюзивному освітньому середовищі, що вимагає переосмислення змісту їх діяльності та вимог до неї.

Конвенція про права осіб з інвалідністю (стаття 24) декларує їх право на освіту і вимагає від держав-учасниць, що її ратифікували (серед них – Україна [2]), забезпечити «інклюзивне навчання на всіх рівнях протягом життя, прагнучи при цьому до повного розвитку людського потенціалу, розвитку особистості, талантів і творчості осіб з інвалідністю, а також їх розумових і фізичних здібностей у найповнішому обсязі» [4].

Теоретичні засади педагогічного партнерства розкривалися у працях Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, І. Волкова, Л. Гуцуляка, Дж. Епштейна, А. Макаренка, С. Миронової, В. Сухомлинського, О. Таранченко, Т. Фаласеніді, Р. Фахрутдинова тощо. Інклюзивна освіта та командний супровід дітей з особливими освітніми потребами були об'єктом досліджень Ю. Бистрової, М. Буйняк, О. Гаврилова, О. Гаяш, І. Демченко, Т. Докучиної, З. Ленів, Н. Квітки, Л. Коваль, О. Коган, А. Колупаєвої, Н. Компанець, А. Лапіна, С. Литовченко, І. Луценко, М. Матвєєвої, О. Рубан, Л. Савчук, З. Шевців, Д. Шульженко тощо. Проблема командної взаємодії фахівців вивчалася Ю. Бистровою, М. Буйняк, І. Демченко, Т. Докучиною, Н. Дятленко, З. Ленів, І. Луценко, О. Мартинчук, М. Матвєєвою, Ю. Найдою, Н. Софій, Д. Шульженко тощо.

Окремої уваги заслуговують сучасні підходи до забезпечення психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами (далі – осіб з ООП) в умовах інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти.

Психолого-педагогічний супровід – це «комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку; взаємоузгоджена комплексна діяльність мультидисциплінарної команди фахівців і батьків дитини, спрямована на створення необхідних умов, що сприяють розвитку особистості дитини; засвоєнню нею знань, умінь і навичок; успішній адаптації, реабілітації; її самореалізації та інтеграції в соціум» [5, с. 63].

Основні завдання психологічного супроводу осіб з ООП окреслено в нормативно-правових документах Міністерства освіти і науки України. Аналіз цих завдань дає змогу виокремити пріоритетні напрями роботи фахівців у межах психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими потребами: діагностико-прогностична діяльність; психологічна підтримка педагогів; психологічна підтримка батьків; корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливими потребами [8, с. 109].

Взаємодія фахівців має ґрунтуватися на низці принципів (А. Вільшанська, М. Прилуцька, К. Протченко): дотримання інтересів дитини; комплексність

психолого-педагогічного супроводу; неперервність супроводу; системність роботи; узгодженість роботи [8, с. 64].

У «Примірному положенні про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» наголошено: «Усі члени команди є рівними щодо виконання завдань інклюзивного навчання, оцінювання розвитку дитини, її потреб і можливостей, визначення освітнього маршруту дитини та змісту корекційно-розвиткової роботи» [6].

Законом України «Про повну загальну середню освіту» зазначено, що «освітні та соціальні потреби дітей із складними порушеннями розвитку під час їх перебування в закладі загальної середньої освіти задовольняються асистентом дитини – соціальним працівником, одним із батьків або особою, уповноваженою ними» [1]. Відповідно до статті 17 цього ж закону педагоги повинні «залучати дітей з особливими освітніми потребами до позакласної та позашкільної роботи з урахуванням їхнього віку, здібностей, інтересів, потреб, можливостей, індивідуальних особливостей освітньої діяльності та стану здоров'я» [1].

Також на адміністрацію закладу освіти та педагогічних працівників покладається завдання по забезпеченню осіб з ОПП допоміжними засобами навчання (стаття 21) [1] та забезпеченню їх соціальних потреб під час перебування в закладі освіти (стаття 21) [1].

Особи з ОПП також мають право «на якісну позашкільну освіту, розвитку своїх здібностей та обдарувань з урахуванням індивідуальних потреб та інтересів, зокрема потреб у професійному визначенні, соціалізації та інтеграції в суспільство» [7]. Визначення особливих фізіологічних, психологічних та соціальних потреб здобувачів освіти проявляється в умовах щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами, що включає забезпечення: «безперешкодного доступу до будівель, споруд і приміщень ...; принципів універсального дизайну в освітньому процесі; розумного пристосування; відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі інформаційно-комунікаційними технологіями, навчально-дидактичним

обладнанням та матеріалами; допоміжними засобами навчання; доступності інформації в різних формах ...; індивідуалізації освітнього процесу для вихованців, учнів, слухачів з особливими освітніми потребами, зокрема складення індивідуальної програми розвитку» [7].

З урахуванням індивідуальних освітніх потреб особи з ОПП групою фахівців та за участі батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до її навчання укладається індивідуальна програма розвитку – «документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання, визначає перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб/послуг для розвитку дитини» [1].

Загалом, для забезпечення ефективного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, є необхідним створення певних умов: 1) раннє виявлення порушень розвитку і надання психолого-педагогічної допомоги; 2) комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з встановленням особливих освітніх потреб та позитивних сторін розвитку дитини; 3) організація та доступність інклюзивної дошкільної освіти, її наступність із шкільною інклюзією; 4) психологічна готовність дитини та її батьків до навчання спільно з однолітками з типовим розвитком; 5) тісна співпраця з батьками, консультування батьків щодо розвитку дитини, особливостей методів її виховання і розвитку дитини; 6) формування психологічної, когнітивної та методичної компетентності педагогів загальноосвітніх закладів для здійснення фахового супроводу дітей з ООП в умовах інклюзії; 7) створення спеціальних умов в класі, школі; підготовка учнів з типовим розвитком до взаємодії з однолітками, які мають ООП; 8) психолого-педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами командою фахівців: вчителі загальноосвітньої підготовки, асистенти вчителів, корекційні педагоги, медичний персонал, соціальні педагоги, психологи, батьки дитини [3, с. 62].

Вважаємо, що лише ґрунтовна цілеспрямована планомірна фахова підготовка майбутніх учителів до забезпечення психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти

є запорукою забезпечення їх особистісної та фахової готовності до роботи в умовах інклюзивної освіти загалом. Саме у цьому напрямку й будуть спрямовані наші науково-методичні дослідження.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n984>.
2. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17#Text>.
3. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. Посібник. Київ, 2018. 74 с. URL: <https://surl.li/mgfskt>
4. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#n516.
5. Миронова С.П. Нова українська школа: особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Астон, 2020. 176 с. URL: <https://surl.li/vbfbkg>
6. Наказ МОН України ВІД 08. 06. 2018 №609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 779 «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF#Text>.
8. Учні початкових класів з особливими освітніми потребами: навчання та супровід : навч.-метод. посібник / Л. І. Прохоренко, О.О. Бабяк, В.В. Засенко, Н.А. Ярмола. Харків : В-во «Ранок», 2020. 160 с. URL: <https://surl.li/nxsmfr>